

בה"י
שנה ד'
גליון
קס"ז

גליון המאיר

פרשת
וַאֲרָא
תשפ"ה

פנינים יקרים, רעיונות מכריזים, סיפורים נפלאים,
מהודך שיעורי הרב הגאון המשפיע,
פה מפיק מרגליות
רבי מאיר צוויבל שליט"א
מחבר ספרי נר המאיר

מאמר המאיר

בני ישראל זכו למהר יציאתם ממצרים בזכות שהיו נושאים בעול עם חבריהם

הצער שהצטער ישראל בצרת חבריהם השלים השעבוד

בפרשתן (שמות ח יט): 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך', ובמסורה הובאו תלת, חדא הא, ואידך (תהלים קיא ט): 'פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו', ואידך (שם קל ז): 'והרבה עמו פדות'. וכבר נאמרו כמה וכמה פירושים ופרפרות במסורה זו, ובס"ד נבוא גם אנו לחדש בה מילתא.

העוסקים בתורה זוכים לשמירה מעולה בגוף ובנפש
מובא בשם הגאון ר' חיים אורי מרישא זצ"ל רמז נאה בלשון הפסוק בפרשתן (שמות ט לב): 'והחטה והכסמת לא נכו כי אפילות הנה', דהנה 'חטה' בגימטריא כ"ב, רמז לתורה שבכתב שנכתבה בכ"ב אותיות, 'כסמת' אותיות 'מסכת', דהיינו תורה שבעל פה, ורצה לומר שהתלמידי חכמים, הן אותם שעוסקים בתורה שבכתב והן הלומדים תורה שבעל פה - לא נכו, אינם מוכים, שהקב"ה משמרם מכל נגע ומכה, ולא זו בלבד אלא 'כי אפילות הנה' - פלאי פלאות נעשים להם, כמו שדרשו חז"ל. ע"כ ודפח"ח.
ויש להוסיף עוד לרמז בסמיכות של הני תרי מסכתות 'תמורה וכריתות', שהעוסק בתורה ויגע בה, אפילו אם ח"ו נגזרה עליו גזירת כריתות רח"ל, הקב"ה עושה לו 'תמורה' מן ה'כריתות', ומהפך לו האותיות מ'כרת' ל'כתר'. זהו 'והחטה והכסמת לא נכו כי אפילות הנה', שפלאי פלאות נעשים לו וניצול ממות לחיים בזכות התורה הקדושה.

חודש אחד בשנה ובשאר חדשים נחו. ע"כ. והקשה הערוגת הבושם, הא אמרו חז"ל דקושי השעבוד השלים ומיהר את גאולתם של ישראל, ולפי פירושו לא היה שום קושי בשעבוד מאחר שלא עבדו כן אלא חודש אחד בשנה ונחו אחד עשר חודש. ותיירץ, על פי מה דאיתא (ויק"ר לב ה) שבני ישראל נגאלו ממצרים בזכות שהיו באחדות ולא נמצא לשון הרע ודילטוריא ביניהם, וכיון שהיו כל כך באחדות בוודאי לא מצאו מנוח בקרבם מצער חבריהם, וכל אחד ואחד כאשר ראה את חבירו שהוא סובל ומשתעבד תחת יד המצרי היה לבו נשבר בקרבו ומצטער יותר מאשר אילו היה עובד הוא בעצמו.

ונמצא שמעולם לא נחו ולא שקטו מרוב העבודה, דאף על פי שהיו נחים מן העבודה היו סובלים וכואבים בצרת חבריהם ממש

פניני המאיר

'ידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (שמות ו ב), ובמדרש (שמו"ר ו ב): 'חייך יש לך לידע שנאמר טוב אחרית דבר מראשיתו'.

נראה לפרש על פי מה דאיתא בבבא קמא (ט): 'אמר רב אסי כספים הרי הן כקרקע, למאי הלכתא, לשני אחים ונטל אחד קרקע ואחד כספים, ובא בעל חוב וטרף קרקע, דאזיל האי ושקיל פלגא בכספים בהדיה, פשיטא, האי ברא והאי לאו ברא?', איכא דאמרי לאידך גיסא, דאמר ליה להכי שקלי כספים דאי מנגבי לא משתלמנא ממך, ולהכי שקלת ארעא דאי מטרפה לא משלמנא לך מידי מנאי'.

ולפי זה כתב בספר יושב אהלים (פרשת בא) דכבר נודע במפרשים דמהאי טעמא לא נשתעבדו עשו וישמעאל יחד עם ישראל, אף על פי שגם הם היו בכלל הגזירה של 'כי גר יהיה זרעך', כיון שהם לקחו בירושה רק כסף ומטלטלין מזה שאין כן ישראל שלקחו את ארץ כנען, דהיינו קרקע, ולפי האמור נמצא דלשינא קמא צריכים גם עשו וישמעאל לפרוע את השטר חוב של אברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך, מה שאין כן ללישנא בתרא פטורים הם. עיי"ש.

ובזה יש לפרש המדרש הנ"ל, דהנה משה רבינו טען לפני הקב"ה (שמות ה ב) 'למה הרעות לעם הזה, ומבואר במדרש (שמו"ר ה ב) שטענתו היתה שגם עשו וישמעאל צריכים לקחת חלק בעול השעבוד. ועל זה ענה לו הקב"ה 'חייך יש לך לדעת שנאמר טוב אחרית דבר מראשיתו', כלומר שאני נוקט כלישנא בתרא שבגמרא שאין הנוטל את הקרקע פורע את החוב, ואם כן אין בני עשו וישמעאל משועבדים לחוב זה, אמנם למעשה זהו טובה לישראל, דאחר כך יזכו לצאת ברכוש גדול ולרשת את ארץ כנען, ואז יקבלו הם את כל הטובה ולא יהיה לעשו וישמעאל חלק ונחלה עמהם.

*

מאמר המאריך

בני ישראל

כאילו היו עובדים בעצמם. וזהו קושי השעבוד שהשלים ובזכותו מיהרו לצאת ממצרים. עכתודה"ק.

ואפשר להוסיף סמך ורמז לדבריו הקדושים, דהנה 'חבר' עולה בגימטריא כמנין רד"ו, להורות שבזכות הצער שסבלו והצטערו בצרת חבריהם זכו ישראל לקצר את משך הגלות ולצאת אחר רד"ו שנים בלבד.

בני ישראל עשו מלאכה בשנים כדי להנצל מאיסור שבת

והנה ידוע שקודם קבלת התורה היו בני ישראל מוטלים בספק אם דין ישראל להם או דין בן נח להם, ותדיר בבוא יום השבת היו נתונים בספק אם לעשות מלאכה או לא, דאם כבני ישראל המה חלילה להם לחלל את השבת, דהרי הם מצווים על השביתה מבואר ועד צאתו, אך אם עדיין דין בן נח להם חייבים לעשות מלאכה, דגוי ששבת חייב מיתנה (סנהדרין נח), כדילפינן מן הפסוק (בראשית ח כב) 'יום ולילה לא ישבותו', וממילא כל מה שיעשו יכנסו בזה לספק איסור. ופירשו המפרשים בכמה אנפין, ובאופן אחד כתבו שבני ישראל התחכמו לעשות מלאכה בשותפות, דבזה יצאו ידי חובתם בכל ענין, דאם דין ישראל להם הרי 'שנים שעשאוהו פטורים', ולא עברו על איסור

מלאכה. ואם דין בן נח יש להם, מכל מקום לא שבתו בשבת, דאף שעשו המלאכה בשנים מכל מקום לא מקרי שביתה.

ושמא אפשר להעמיס דבר זה בברכה שבירך יעקב אבינו ליששכר (בראשית מט טו): 'וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול', רצה לומר שראה את מנוחת יום השבת כי טוב הוא, אולם לא היה יכול לנוח בו ולשמוח, דלא ידע אם דין ישראל לו אם דין בן נח לו, לפיכך מה עשה? ויט שכמו לסבול', כלומר שהטה שכמו לסבול עול ביחד עם חבריו ולעשות מלאכה בשותפות, ובזה יצאו ידי חובה בכל גוונן, דגם לא עשו מלאכה וגם לא שבתו בשבת.

בזכות יום השבת למדו ישראל לשאת בעול עם השני

השתא דאתינן להכי נראה לחדש ולומר דמכאן למדו ישראל להיות נושא בעול עם חבריו ולהשתתף בצרת השני, מאחר שהורגלו בכל שבת לעשות מלאכה זה עם זה ולתת עול חבריהם על צוואריהם.

ובזה יבואר כמין חומר המדרש התמוה בפרשת שמות (הובא בדברי יואל שם): 'הבה נתחכמה לו - שרצה לבטל מהם את השבת', דיש להבין מדוע התנכל פרעה למצות השבת יותר מכל שאר המצוות ומאי איכפת ליה אם ישמרו ישראל שבת

צדיק 'טוב' היינו שמבטל גזירות רעות מישראל

מתאמרא בשם הרה"ק רבי דוד מטאלנא זצ"ל שאמר בדרך צחות הטעם שקורים לצדיקים האחרונים בשם 'גוטע יודען', משום שהצדיקים בדורות הקודמים, כאשר ראו גזירה רעה שנגזרה על ישראל, היו עומדים בפרץ כנגד גזירת הבורא ומתאמצים בכל עוז בתפילות ובתחנונים לבטל את הגזירה, מה שאין כן הצדיקים שבדורינו הם 'טובים', שמניחים להקב"ה לגזור גזירות ואינם מבטלים אותם. עכ"ד.

והנה דבריו הקדושים נאמרו בדרך צחות, אך בוודאי שהטוב האמיתי הוא לבטל את הגזירות ולהיטיב לבני ישראל, וזה רצונו של מקום. וכזה מצינו אצל משה רבינו בפרשתן שכאשר ראה את צרת ישראל ואת אשר הכביד פרעה עליהם את עולו לא שתק בדומיה וקיבל את גזירת הבורא, אלא הקשה לומר (שמות ח כב) 'למה הרעות', ואף על פי שנאמר בפסוק (שם א) 'וידבר אלוקים אל משה' ודבר עמו משפט על זה, עם כל זאת 'ויאמר אליו אני ה', רמז לו בזה מדת הרחמים, כיון שזה רצונו שהצדיקים יבטלו גזירותיו, ולכן כשנולד משה כתיב 'ותרא אותו כי טוב הוא' (שם ב) שצדיק כזה המבטל גזירות מישראל הרי הוא טוב אמיתי.

ובזה יבואר המדרש (שמו"ר א) שהסמיך למקרא זה את הפסוק בקהלת (ח) 'טוב אחרית דבר מראשיתו', דהיינו שמשא רבינו היה 'טוב' האמיתי בזה שנכנס לעובי הקורה לעמוד כנגד גזירת הבורא לבטלה ולפעול שיהיה כבר כמו שנעשה באחרית דבר, שנשתנה 'מראשיתו' ונגאלו משם.

'וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (שמות ו ב). ובמדרש (שמו"ר א): 'הדא הוא דכתיב (קהלת ב ב) 'ופניתני אני וגו' כי מה האדם שיבוא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו'.

ידוע קושיית הקדמונים (הובא במדבר קדמות ערך תשובה) כיצד מלקין את הרשע העובר על לאו מן התורה, הלא קיימא לן דאין לוקין על לאו הניתק לעשה, והא כתב הרמב"ם (תשובה פ"א ה"א) שהתשובה היא מצות עשה מן התורה, ואם כן כל לאו שבתורה ניתק למצות עשה של תשובה, דתיכף כאשר נכשל האדם בחטא חלה עליו המצוה לחזור בתשובה, ואם כן גם כאשר עדיין לא עשה תשובה מכל מקום אין להלקותו. ותירץ בספר נחלת בנימין על פי מה דאיתא במסכת מכות (ד) שכל לא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו, ותשובה הלא קדמה לבריאת העולם, ואם כן הוי לאו שקדמו עשה ושפיר לוקין עליו, עיי"ש.

אכן יש לתמוה על תירוצו תמיהה רבתי, דהא רש"י ותוספות פירשו ככוונת 'לאו שקדמו עשה', דהיינו שאפשר לקיים את העשה בלי לעבור על הלאו, [ועיין בערוך לנר שם דמפרש בדעת רש"י דבעינן תרתן, הן שיוקדם לו בציווי והן שהיה אפשר לקיימו מכלי לעבור על הלאו], ואם כן לא תירץ כלום, שהרי העשה של תשובה אי אפשר לקיים קודם העבירה. והדרא קושיא לדוכתא כיצד מענישים את הרשע על לאו שהוא ניתק לעשה.

ונראה ליישב בס"ד על פי מה דאיתא בגמרא (ר"ה ז) בפירוש ה"ג מידות של רחמים: 'ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, והקשה הרא"ש מדוע צריך למדה של רחמים קודם שיחטא האדם, עיי"ש. ובספר זרע יצחק על תהלים (מזמור יח) תירץ, על פי הרמב"ם הנ"ל שהתשובה היא מצות עשה, ולכאורה נמצא שהצדיק שלא חטא מעולם יופסד, שנמנע ממנו לקיים מצוה זו, ועל זה באה מדת הרחמים קודם שיחטא האדם, שהקדוש ברוך הוא מחשב לו כאילו קיים את המצוה של תשובה אף על פי שלא חטא מעולם. עיי"ש.

ולפי דבריו עולה יפה תירוצו של הנחלת בנימין, דשפיר שייך לקיים מצות עשה של תשובה אף קודם שיעבור על הלאו, וממילא לא הוי לאו הניתק לעשה אלא לאו שקדמו עשה, ושפיר לוקין עליו.

והנה כתבו התוספות (שבת י: ד"ה הכי) שהחשבון של 'ועבדום וענו אותם

פניני המאמר

ארבע מאות שנה מתחיל מברית בין הבתרים, ואף על פי שמאז ישנם ארבע מאות ושלשים שנה, השלשים שנה נוספו להם בגלל חטאיהם, עיי"ש, וכזה יש לבאר הענין בפרשתו, דמשה רבינו בא וטען לפני הקב"ה (שמות ה כב) 'למה הרעות לעם הזה', הלא כבר עברו ונשלמו ימי הגלות שנגזרו עליהם, ואם מפני שחטאו, אי אפשר להענישם, דהא הוי לאו הניתק לעשה של תשובה. ועל זה השיבו הקב"ה קשות, היאך חשב שעבדי קוב"ה דינא בלא דינא, ומה שטען דהוי לאו הניתק לעשה זה אינו, דלא הוי אלא לאו שקדמו עשה, שהרי תשובה קדמה לעולם, ושפיר לוקין עליו. וזהו שהסמיך המדרש: 'כי מה האדם שיבוא אחר המלך את אשר כבר עשהו', כלומר שאין ראוי לאדם לבוא אחר המלך הקב"ה לטעון שאין להעניש את ישראל משום דהוי לאו הניתק לעשה, מאחר ש'כבר עשהו' למצות התשובה מאז ומקדם, עוד קודם שנברא העולם, וממילא הוי לאו שקדמו עשה.

וכזה יבואר עוד מה שכתב במדרש שם: 'אמר לו הקדוש ברוך הוא וכו' חייך יש לך לידע שנאמר (קהלת ז ח) 'טוב אחרית דבר מראשיתו', כלומר, מה שאתה חושב שהוא אחרית דבר, דהיינו מצות התשובה שעושין לבסוף אחר שחטא האדם ורוצה לשוב, באמת הוא קודם לו, דכבר נברא מראשיתו קודם בריאת העולם.

אמנם עדיין אין זה תשובה מספקת, דהא כבר נתבאר לעיל שיטת רש"י ותוספות בביאור 'לאו שקדמו עשה' דהיינו שאפשר לקיים העשה מבלי לעבור על הלאו, ואם כן עדיין טענתו של משה עומדת, דהא אי אפשר לקיים מצות התשובה מבלי לעבור על איסור. לזה מוסיף הפסוק 'ויאמר אליו אני ה', כלומר 'אני ה' קודם שיחטא האדם', דהיינו שאני מחשב לו לצדיק שלא נכשל בחטא מעולם כאילו קיים את מצות התשובה, נמצא ששפיר אפשר לקיים את מצות התשובה מבלי לעבור על הלאו, ואם כן שפיר הוה לאו שקדמו עשה לכל הדעות ולוקין עליו ודאי. וזהו שפירש רש"י שם דלשון זה נאמר הן על שכה שנאמן לשלם שכה, והן שנאמן להפרע מעוברי מצוותיו, דמאחר שהוא נאמן לשלם שכה למתהלכים לפניו מנעוריהם, ומחשב להם כאילו קיימו את מצות התשובה, לפיכך הוא נאמן להפרע מן הרשעים כיון דהוי לאו שקדמו עשה. ודו"ק.

מאמר המאמר

זו לעשות מלאכה בשנים יחד דבזה הם ניצולים מאיסור בכל אופן שהוא. [ובזה אפשר לפרש הברכה שאומרים בברית מילה: 'להכניסו בבריתו של אברהם אבינו', דיש לומר שמברכים בזה את התינוק שיהיה גומל חסד כזקיניו אברהם, וכאשר למדים מברית המילה של אברהם אבינו שצריך לסייע אחד לשני להצילו מאיסור ולהשתתף עמו בצערו ובשמחתו.]

השתלשלות גאולת מצרים מכח ברית המילה של אברהם אבינו

ובזה אתי שפיר מה שהסמיך שם הכתוב אחר 'זכרות עמו הברית' לספר בעניני יציאת מצרים: 'ותרא את עני אבותינו במצרים ואת זעקתם שמעת על ים סוף וגו', כי זה בא בזכות זה, דמאחר שראו ישראל שכתת הקדוש ברוך הוא את הברית עם אברהם בכדי שלא יעבור על איסור מלאכה ביום הכיפורים, למדו מזה לגבי שבת, לעשות מלאכה באופן של 'שניים שעשאוהו' דבזה הם ניצולים מכל חשש, וכיון שהורגלו להטות שכם לשאת בעול עם השני, נעשה להם כן בטבע לבם, שהיו נושאים תמיד בעול עם השני, שמחים בשמחתו ומצטערים בצערו ממש כאילו היו הדברים נוגעים אליהם, ועד כדי כך שגם בזמן שנחו

קודש. אכן לפי האמור מבואר היטב, דכל סיבת זירוז גאולתם והזכות שבשבילה מהרו לצאת ממצרים היתה בשביל שנשאו בעול זה עם זה ונצטערו יחד בצרת השני, ומהיכן למדו דבר זה, ממצות שבת, לפיכך רצה פרעה לבטל מהם את יום השבת בכדי שלא ישאו בעול עם חבריהם ולא יוכלו למחר גאולתם.

בני ישראל נטלו עצה ממילת אברהם שסייעו הקב"ה

אך עדיין יש להתבונן, מנין למדו ישראל עצה זו לעשות מלאכה בשנים שנים ולהנצל באופן זה מאיסור שבת, ונראה לומר דבני ישראל למדו דבר זה ממה שאירע במילתו של אברהם אבינו, דהנה איתא במדרש (בר"ד מט ב) על הפסוק (נחמיה ט ח) 'זכרות עמו הברית', ששלח הקדוש ברוך הוא את ידו ואחז את הסכין יחד עם אברהם וחתכו את הערלה. וביאר הרבי ר' יהונתן זצ"ל מדוע הוצרך אברהם לכהן, לפי שאמרו חז"ל (פרקי ד"א פרק ט) שמילת אברהם אבינו היתה ביום הכיפורים, והרי היתה מילה שלא בזמנה, שאינה דוחה את יום הכיפורים, לפיכך סייע הקב"ה בידו כדי שיהיה נחשב כשנים שעשאוהו, דליכא איסורא. עכ"ל. מעתה יש לומר דמכאן למדו ישראל עצה

לברר בשידוך על החינוך שקבלו בבית חינוך

סיפר הרה"ח ר' שלמה חיים הייזלער ז"ל, שפעם אחת עסק בענין שידוך מסוים שהציעו לאחד ממכיריו, והסתפק מאוד לגבי השידוך, היות והמדוברת היתה צנועה וחסודה ובעלת מדות טובות, אך היא באה ממשפחה פשוטה ביותר ברוחניות, והוריה היו אנשים פשוטים וגסים, בלא חמימות והרגש לדבר שבקדושה, כיון שלא ידע להכריע בדבר נכנס אצל מרן הגה"ק הברך משה מסאטמאר זי"ע ושטח בפניו את צדדי הספק. נענה מרן ואמר לו: 'בעבר היו הבנות מתגדלים בבית, ואת כל חינוכם ויסודות היהדות קנו אצל אמן, וממילא היתה הנהגת הבת נמשכת כפי מה שנהגה אמה. מה שאין כן בדורינו אלה מאז נתייסדה הבית חינוך לבנות, וחלק נכבד מן היום שוהה הבת בין כתלי בית חינוך, אזי הרבה מיסודות החינוך קונה היא שם מחוץ לביתה וממילא אפשר שתגדל הבת צנועה וחסודה גם כאשר בבית אמה אין נוהגין כן'.

והוסיף ואמר: 'זה ששינינו בגמרא פסחים (מט) אודות חומר הענין של הלוקח בתו של עם הארץ, לא נאמר הדבר על בת המתחנכת במוסדות התורה והיראה, כי הוא מקבלת את חינוכה בבית החינוך ואינה בכלל האיסור!'.

ונראה לרמז יסוד זה בדבריו הקדושים של רש"י ז"ל בפרשתו (שמות ו כג): 'מכאן למדנו הנושא אשה צריך לבדוק באחיה', 'באחיה' נוטריקון אל חינוך בנות ישראל הכשרות, לרמז שפעמים אין צריך לבדוק לפי אחיה ובית אמה, אלא לפי החינוך שקיבלה בבית החינוך.

מאמר המאיר

מאמר השבת

לעתיד לבוא יראו את גודל השכר המגיע למי ששמר את השבת

'שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון וגו' אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה וגו' (תהלים קסו) - נראה לבאר בטעם הדבר שאומרים מזמור זה בשבת קודש, בהקדם מה שהביא בספר **באר שלמה** בשם ספרים, דמילת 'אלה' מרמז על שבת קודש, שכן הוא ראשי תיבות 'אות הוא לעולם, וכן 'לעשות את השבת, עיי"ש. ובה יומתק מה שאומרים בערב שבת את המזמור 'הודו לה' שנאמר בו 'מי חכם וישמר אל"ה', והיינו שהחכם עיניו בראשו ומשמר היטב את מתנת השבת בכל פרטיה ודקדוקיה, וכן אומרים הפיוט 'דיד נפש' שאומרים בו 'אלה חמדה לבי, להורות שאנו משתוקקים ומחמדים ומצפים ליום השבת קודש.

והנה חז"ל (שבת קיח) אמרו שכל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול מחבלי משיח ומכמה פורעניות חוכה לרב טוב לעתיד לבוא, ובה יש לפרש המזמור: 'אז יאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה, כלומר שאז לעתיד לבוא יהיה ניכר גודל החשיבות ורוב השכר שזוכה לו מי שהקפיד לאכול שלש סעודות בשבת, וכן כל מי ששמר ועיגן את יום השבת. ומהאי טעמא אומרים זה המזמור בשבת.

התחלת הסעודה בכוס של קידוש

הנה בימות החול אנו מתחילים את הסעודה בבציעה על הפת וברכת 'המוציא לחם מן הארץ', אבל בשבת קודש אנו מקדימים לקדש על היין, ומתחילים בברכת 'בורא פרי הגפן', ונראה לומר בזה רמז נאה, דהנה 'המוציא לחם מן הארץ' עולה בגימטריא תרט"ז, ו'בורא פרי הגפן' עולה למנין תרל"ז, כ"א יותר מברכת המוציא.

ויש לרמז זה בפסוק (שמות לא ט) 'א"ך את שבתותי תשמורו', רצה לומר דבשבת קודש יש להתחיל את הסעודה בברכה שיש בה כ"א יותר.

**הוצאת הגליון נתנדב לע"נ
האשה החשובה בת קדושים
מרים בת הגה"צ רבי חיים ע"ה
יארצייט כ' טבת**

ליטול חלק בהוצאת הגליון ולהארות והערות או לקבל הגליון, ניתן לפנות gilyonhamier@gmail.com

או בן נח, ומשיב: 'כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות', דהיינו שיש ללמוד מן החסד שעשה הקב"ה עם אברהם במילתו, שאחז עמו הסכין וחתך עמו בכדי שיהיה 'שנים שעשאוהו' ולא יתחלל יום הכיפורים, ומזה יש ללמוד לדין במי שהוא ספק ישראל ספק בן נח שיעשה מלאכה באופן של 'שנים שעשאוהו' וינצל ממה נפשך, ואומר 'פדות שלח לעמו צוה לעולם בריתו', דהיינו שבני ישראל במצרים עשו כדבר הזה להיות נושאים בעול עם חבריהם וזכו בזה למהר ישועה ולהפדות מבית עבדים, ולמדו זה ממה שצוה ה' לאברהם עד עולם לבוא בבריתו, וגם סייע לאברהם שיוכל למול את עצמו ביום הכיפורים.

בבית ולא נשתעבדו למצרים היו מצטערים וסובלים בראותם את בני השבט האחר עוסקים בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה והיו מרגישים כאילו הם עצמם עובדים עכשיו תחת יד מצרים, ודין גרמה להם למהר את גאולתם ולהחיש להם ישועה בטרם מלאות ארבע מאות השנה.

וזאת תהיה תורת המסורה: 'ושמתי פדות בין עמי ובין עמך', כלומר, הרי ישנו חילוק לדינא בין ישראל לבן נח לגבי שמירת שבת, שכן נח אסור לשבות בו וישראל מצוה לשבות בו, ובא לשאול מה יעשה מי שנמצא 'בין עמי ובין עמך', כלומר שהוא בספק ואינו יודע אם הוא בגדר ישראל

רפואה וישועה על ידי חיות טרף

מעשה באשה אחת שעברו כבר שנים רבות מנישואיה ועדיין לא זכתה לזרע של קיימא, היא נסעה לגדולי הרופאים והמומחים אך כולם הרימו ידיהם ואמרו לה שלפי דרך הטבע לא תזכה לעולם לילדים. אך האשה הזאת היתה חדורה באמונה גדולה ולא אמרה נואש, היא קמה ונסעה אל הרה"ק השארית ישראל מווילעדניק זצ"ל (יומא דהילולא כ"א טבת) והזכירה עצמה לישועה, ואכן כעבור תקופה זכתה להפקד בדבר ישועה ורחמים ונולד לה בן זכר.

אין לשער את גודל השמחה של ההורים כאשר זכו לחבוק את העולל הרך, כל שנות הצער והתקוה הפכו לאושר, ברוב שמחתם לא שכחו בזכות מי באה אליהם השמחה והם החליטו לנסוע לוויילעדניק עם התינוק להודות להרה"ק על הישועה שהמשיך להם. היה זה בעיצומו של חורף סועה, השלג והכפור מלאו הדרכים ואנשים מן הישוב מנעו עצמם מלכת בדרכים, אך הללו לא נרתעו משום דבר, הם עטפו את התינוק היטב, ריפדו את העגלה בכרים וכסותות ונסעו, באמצע הדרך נתקלה העגלה באיזו הר של שלג והיא התהפכה על יושביה, המומים וכואבים נחלצו מתחת העגלה ההפוכה ולאחר שהתנערו מן השלג שמחו לראות ששניהם יצאו בריאים ושלמים ולא ניזוקו בגופם ב"ה, הם הפכו חזרה את העגלה ואספו לתוכה את החבילות שנתפזרו ולאחר מכן המשיכו בדרכם, אך מחמת הבהלה והבלבול של הנפילה והשמחה על הנס שכחו מן התינוק ולא שמו לב שהוא נשאר מוטל מחוץ לעגלה, רק כאשר הגיעו לוויילעדניק הבחינו פתאום שהילד איננו, האשה הקימה קול צווחה ונתעלפה מרוב צער. קמה מהומה גדולה ואנשים טובים מהרו להכניס את האב אל ה'שארית ישראל' והוא סיפר לפניו דברים כהויתן, הרה"ק מווילעדניק עצם את עיניו לכמה רגעים ואחר כך הורה לאב שיחזרו למקום שנהפכה העגלה ושם ימצאו את הילד, האב הזדרז לעשות כדבריו וחזרו את כל הדרך עד לאותו מקום, כבר מרחוק הבחינו בדבר כהה המוטל על השלג ושני זאבים עומדים מסביב, הם נבהלו מאוד, האם היה ילדם טרף לחיתו יער? כשהתקרבו יותר הסתלקו הזאבים משם, הם הרימו את הילד ונוכחו לראות שהוא בריא ושלם, ואף חום גופו נשמר היטב על אף שהיה מוטל זמן רב על השלג הקה, ברוב שמחה שבו לוויילעדניק לבשר להרה"ק על הנס הגדול, הם גוללו את הקורות אותם בשעות האחרונות, וכאשר סיפרו על הזאבים שעמדו ליד התינוק ולא נגעו בו לרעה, נענה הרה"ק מווילעדניק ואמר להם שאותם זאבים נשלחו משמים להפיח בהבל פיהם החם על התינוק למען לא יקפא בקור העז. ע"כ המעשה.

והנה ידוע שכל המכות שבאו על מצרים היו בבחינת נגוף ורפוא, דהיינו נגוף למצרים ורפוא לישראל, והנה בכאן אנו רואים ישועה שנמשכה ממכת ערוב, שזאבים טורפים הם אלו שנשלחו להגן על התינוק ולשמרו בחיים.